

पुनर्चक्रणमा राम्रो कामको प्रवर्द्धनका लागि ILO को नयाँ दिशानिर्देशहरूबाट फोहोर सङ्कलन गर्नेहरूले के प्राप्त गर्न सक्छन्? छ?

"यद्यपि अनौपचारिक र औपचारिक पुनर्चक्रण गतिविधिहरू पुनर्चक्रण मूल्य शृङ्खलाहरूमा सहअस्तित्वमा रहन्छन् र एकअर्कासँग प्रतिच्छेदन गर्छन्, यी नीति निर्देशिकाहरू अनौपचारिक अर्थतन्त्रमा पुनर्चक्रण उद्यमहरू र कामदारहरूलाई विशेष ध्यान दिएर मस्यौदा गरिएको छ। यो केवल तिनीहरूको ठूलो संख्याको कारणले मात्र होइन तर सामाजिक न्यायलाई अगाडि बढाउन र कोही पनि पछाडि नछोड्ने कुरा सुनिश्चित गर्न ILO र संयुक्त राष्ट्र संघको बाँकी प्रणालीको जनादेशको कारणले पनि हो।"

- रिसाइक्लिङमा राम्रो कामको प्रवर्द्धनका लागि ILO नीति निर्देशिकाहरू

डिसेम्बर २०२५ मा, अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन (ILO) ले अपनायोपुनर्चक्रणमा मर्यादित कामको प्रवर्द्धनका लागि नीतिगत निर्देशिकाहरू, जुन सरकार, कामदार र बीच वार्ता गरिएको थियोरोजगारदाताहरू२०२५ को मे महिनामा आयोजित विज्ञहरूको बैठकको क्रममा। फोहोर उठाउनेहरूको अन्तर्राष्ट्रिय गठबन्धन (IAWP) र अनौपचारिक अर्थतन्त्रमा महिला: विश्वव्यापीकरण र संगठित ((WIEGO) लाई अन्तर्राष्ट्रिय ट्रेड युनियन कन्फेडरेसन, इन्डस्ट्रियल ग्लोबल युनियन र पब्लिक सर्भिसेज इन्टरनेशनलले बैठकमा कामदार सल्लाहकारको रूपमा सेवा गर्न तीन प्रतिनिधिहरू समावेश गर्न आमन्त्रित गरेको थियो।

हप्ताभरि चलेको वार्ता थकाइलाग्दो र तीव्र थियो, राति अबेरसम्म चल्यो र अन्तिम दिन बिहान लगभग २ बजेसम्म टुङ्गिएन। सरकार, कामदार र रोजगारदाताहरू बीच राम्रो कामसँग सम्बन्धित विभिन्न मुद्दाहरूको वरिपरि आलोचनात्मक बहसहरू भए, जसमा यो क्षेत्र 'रोजगारीले भरिपूर्ण', प्रतिस्पर्धी र 'जीवनयापन ज्याला' समावेशी हुनुपर्छ कि पर्दैन भन्ने कुरा समावेश थियो। निर्देशिकामा IAWP का सबै मागहरू समावेश गर्न सम्भव नभए पनि, हामीले फोहोर टिप्नेहरूको धेरै आवश्यकता र मागहरू प्रतिबिम्बित गर्न तिनीहरूलाई प्रभाव पार्न सक्षम भयौं, र परिणामस्वरूप कागजातमा हाम्रो क्षेत्रमा राम्रो कामको फ्रेमवर्कमा महत्वपूर्ण र विस्तृत योगदानहरू समावेश छन्।

ILO निर्देशिकाहरूमा, "r" शब्द "अनौपचारिक अर्थतन्त्रमा साङ्कलन चलाउने कामदारहरू" लाई सन्दर्भमा निर्भर गर्दै विभिन्न शब्दहरूद्वारा उल्लेख गरिएको छ, जसले तिनीहरूको काम र संगठनात्मक संरचनाहरूको विविधतालाई प्रतिबिम्बित गर्दछ। IAWP ले "फोहोर उठाउनेहरू" शब्दलाई समावेशी शब्दको रूपमा प्रयोग गर्दछ जसले अनौपचारिक पुनर्चक्रण कामदारहरू, पुनर्चक्रणकर्ताहरू, वा अनौपचारिक अर्थतन्त्रमा पुनर्चक्रण कामदारहरूलाई समेट्न सक्छ।¹ यी दिशानिर्देशहरूमा, फोहोर उठाउनेहरूलाई जनाउन विभिन्न शब्दहरू पनि प्रयोग गरिएका छन्, र अनौपचारिक पुनर्चक्रण अर्थतन्त्रमा सबै कामदारहरू फोहोर उठाउनेहरू नभए पनि, यो कुरा ध्यान दिनु महत्वपूर्ण छ कि तिनीहरूमध्ये अधिकांश छन्।

रिसाइक्लिङमा मर्यादित कामको लागि ILO को दिशानिर्देशहरूको बारेमा के जान्न आवश्यक छ?

¹ फोहोर उठाउनेहरूको अन्तर्राष्ट्रिय गठबन्धनले फोहोर उठाउनेहरूलाई पुनर्चक्रणयोग्य सामग्रीहरू सङ्कलन, क्रमबद्ध गर्ने, वर्गीकरण गर्ने र बेच्ने काममा संलग्न आफ्नै खाता कामदारहरू; सडकमा आधारित फोहोर उठाउनेहरू र नगरपालिकाको फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीमा एकीकृत भएकाहरू सहित यी सामग्रीहरूको ढुवानी, पुनःप्राप्ति र व्यावसायीकरणमा संलग्न अन्य अनौपचारिक वा अर्ध-औपचारिक कामदारहरू; साथै पूर्व फोहोर उठाउनेहरू जसले आफ्नो संस्था भित्र वातावरणीय प्रवर्द्धन, हेरचाह कार्य, स्वास्थ्य वा लिङ्ग कार्यक्रमहरू जस्ता क्षेत्रहरूमा नयाँ भूमिकाहरू लिएका छन्, समावेश गर्दछ भनेर परिभाषित गर्दछ। हेर्नुहोस: www.wastepickersinternational.org/constitution को लागि IAWP को फोहोर उठाउनेहरूको पूर्ण परिभाषा।

ILO दिशानिर्देशहरूले पुनर्चक्रण वास्तविक काम हो र फोहोर उठाउनेहरू पूर्ण अधिकार भएका कामदार हुन् भनी घोषणा गर्दै एक उल्लेखनीय कदमको प्रतिनिधित्व गर्दछ। दस्तावेजले सामाजिक सुरक्षा, सुरक्षित काम गर्ने अवस्था, उचित आय, र स्वतन्त्रतामा हाम्रो पहुँचको ग्यारेन्टी गर्ने आवश्यकतालाई मान्यता दिन्छ। व्यवस्थित गर्नु। यसले क्षेत्र भित्र वैध सरोकारवालाहरूको रूपमा पुनर्चक्रणकर्ताहरूको सहकारी र संस्थाहरूको निर्णायक भूमिकालाई स्वीकार गर्दछ। यसबाहेक, यसले औपचारिकीकरणले उनीहरूको जीविकोपार्जनलाई नष्ट गर्नु हुँदैन बरु तिनीहरूलाई चरणबद्ध रूपमा एकीकृत गर्नुपर्छ, र गोलाकार अर्थतन्त्रमा संक्रमणले कसैलाई पनि पछाडि नछोडिकन रोजगारी सिर्जना गर्नुपर्छ भनी उल्लेख गर्दछ। सामाजिक संवाद मूलमा रहन्छ: पुनर्चक्रणकर्ताहरूको उनीहरूलाई असर गर्ने नीतिहरूमा आवाज हुनुपर्छ। छोटकरीमा, यो फोहोर व्यवस्थापनमा हाम्रो उचित स्थान दाबी गर्न सक्षम पार्ने एक शक्तिशाली उपकरण हो।

रिसाइक्लिंग क्षेत्रमा सभ्य कामका लागि ILO दिशानिर्देशहरू केवल प्राविधिक कागजात मात्र होइनन् - तिनीहरू फोहोर उठाउने संस्थाहरू र हाम्रा नेताहरूले प्रयोग गर्न सक्ने र प्रयोग गर्नुपर्ने उपकरण हुन्। स्थानीय र राष्ट्रिय वास्तविकताहरूको प्रकाशमा तिनीहरूको समीक्षा गर्नु उचित हुन्छ, मापदण्डहरू कति हदसम्म पूरा भइरहेका छन् र महत्वपूर्ण खाडलहरू कहाँ बाँकी छन् भनेर सोध्नु। यसको आधारमा, फोहोर उठाउनेहरूले मागहरूलाई बलियो बनाउन, प्रस्तावहरूलाई मार्गदर्शन गर्न र अधिकार सुनिश्चित गर्न, काम गर्ने अवस्था सुधार गर्न र रिसाइक्लिंग प्रणालीहरूमा अर्थपूर्ण समावेशीकरण सक्षम पार्ने अधिकारीहरूलाई जवाफदेही बनाउन मद्दत गर्न सक्छन्। यस तरिकाले, दिशानिर्देशहरू सामूहिक संगठन मार्फत, थप मर्यादित र न्यायपूर्ण काम गर्ने अवस्थाहरूतर्फ अगाडि बढ्नको लागि ठोस सन्दर्भ बिन्दु बन्न सक्छन्।

निर्देशिका भित्र पाइने मुख्य सिद्धान्तहरू समावेश छन्:

१. पुनर्चक्रण वास्तविक काम हो

ILO ले रिसाइक्लिंगलाई वैध कार्य गतिविधिको रूपमा मान्यता दिन्छ, जसले सडक सङ्कलनदेखि औद्योगिक प्रशोधनसम्म सबै कुरा समेट्छ। यसले फोहोर सङ्कलन गर्नेहरूलाई - चाहे ल्याण्डफिलमा काम गर्ने होस् वा सडकमा - विश्वव्यापी श्रम नक्सामा दृढतापूर्वक राख्छ, हामी केवल "प्रणाली बाहिर काम गर्ने अनौपचारिक अभिनेताहरू" हौं भन्ने धारणालाई हटाउँछ।

२. अनौपचारिक अर्थतन्त्रमा कामदारहरूको कभरेज

दिशानिर्देशहरू हुन्अभिप्रेतऔपचारिक र अनौपचारिक दुवै अर्थतन्त्रमा पुनर्चक्रण कार्यहरूमा समान रूपमा लागू गर्न, विशेष गरी अनौपचारिक अर्थतन्त्रमा पुनर्चक्रण उद्यमहरू र कामदारहरूमा जोड दिनुपर्छ। यो जोडले अधिकांश फोहोर टिप्नेहरू अनौपचारिक अर्थतन्त्रमा काम गर्छन् भन्ने तथ्यलाई मात्र प्रतिबिम्बित गर्दैन, तर सामाजिक न्यायलाई अगाडि बढाउन र कोही पनि पछाडि नछोड्ने कुरा सुनिश्चित गर्न ILO र बृहत् संयुक्त राष्ट्र प्रणालीको जनादेशलाई पनि प्रतिबिम्बित गर्दछ।

३. सबैका लागि श्रम अधिकार

यसले पुष्टि गर्छ कि पुनर्चक्रणकर्ताहरू मौलिक श्रम अधिकारहरूको हकदार छन्: राम्रो काम गर्ने अवस्था, सामाजिक सुरक्षा, कार्यस्थल सुरक्षा र स्वास्थ्य, गैर-भेदभाव र संघको स्वतन्त्रता। यसरी तिनीहरू "जोखिममा परेका व्यक्तिहरू" को स्थितिबाट ठोस, लागू गर्न सकिने अधिकार धारकहरूको स्थितिमा उचालिएका छन्।

४. सहकारी एक महत्वपूर्ण मार्गको रूपमा

यसले सहकारीहरू - र व्यापक सामाजिक र एकता अर्थतन्त्रलाई - राम्रो काममा रूपान्तरणको लागि आदर्श माध्यमको रूपमा प्रकाश पार्छ, जसले गर्दा आय र सामूहिक सौदाबाजी शक्ति दुवैमा सुधार हुन्छ। सरकारहरूलाई उनीहरूलाई सहयोग प्रदान गर्न आग्रह गरिएको छ।

५. औपचारिकीकरणविस्थापन बिना

यसले अनौपचारिकता एक संरचनात्मक मुद्दा हो भनेर स्वीकार गर्दछ र दण्डात्मक उपायहरू मार्फत कसैलाई विस्थापित नगरी एकीकरणलाई सहज बनाउने क्रमिक प्रक्रियाहरूको लागि आह्वान गर्दछ।

६. सामाजिक सुरक्षा र राम्रो अवस्था

यसले सबैका लागि सामाजिक सुरक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने आवश्यकतालाई प्रकाश पार्छ, पहिचान गर्दै फोहोर टिप्नेहरूले सामना गर्ने कठोर वास्तविकताहरूको बारेमा जानकारी दिँदै, र सबै रिसाइक्लिंग कामदारहरूको सामाजिक सुरक्षाको अधिकारको ग्यारेन्टी गर्न पर्याप्त कानुनी रूपरेखा र प्रभावकारी संयन्त्रहरू डिजाइन र कार्यान्वयन गर्न सरकारहरूलाई आग्रह गर्दै।

७. हिंसा र जोखिमहरूलाई हाइलाइट गर्दछ

दिशानिर्देशहरूले सडक र ल्यान्डफिलहरूमा हिंसा, उत्पीडन र जोखिमहरूको जोखिममा ध्यान आकर्षित गर्दछ, जसले सरकारहरूलाई बाध्य पार्छ, रोजगारदाताहरू, र कामदारहरूको संस्थाहरूतिनीहरूलाई सुरक्षित राख्न उपायहरू अपनाउन।

८. रोजगारीसहितको परिपत्र अर्थतन्त्र

उनीहरूले फोहोर उठाउनेहरूलाई प्रतिस्थापन गर्नुको सट्टा एकीकृत गर्ने "रोजगार-समृद्ध" संक्रमणको प्रस्ताव गर्छन्।

९. वास्तविक आवाजसहितको सामाजिक संवाद

पाठमा सबैका लागि सामूहिक सौदाबाजी, फोहोर उठाउनेहरूको पहिचान समावेश छ संस्थाहरूमान्य वार्ताकारहरूको रूपमा। यसले स्वीकार गर्दछ कि सामाजिक संवाद संघको स्वतन्त्रतामा आधारित हुनुपर्छ, राम्रो विश्वासका साथ सञ्चालन हुनुपर्छ र सबै कामदारहरूको लागि सामूहिक सौदाबाजीको अधिकारको प्रभावकारी मान्यता समावेश गर्नुपर्छ, चाहे तिनीहरूको बसाइँसराइ स्थिति जस्तोसुकै होस्।

१०. लाभार्थी मात्र होइन, नायकहरू

अन्तमा, पुनर्चक्रणमा मर्यादित कामको प्रवर्द्धनका लागि ILO दिशानिर्देशहरूले फोहोर सङ्कलन गर्ने र पुनर्चक्रण गर्ने कामदारहरूलाई नीति डिजाइनमा प्रमुख अभिनेताको रूपमा स्थान दिन्छन्, जुन निष्पक्ष र दिगो पुनर्चक्रण प्रणालीहरूलाई प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक छ।

ILO क्षेत्रगत दिशानिर्देशहरू के हुन्?

ILO क्षेत्रगत दिशानिर्देशहरूले नीति निर्माताहरू, रोजगारदाताहरू, कामदारहरू, उद्यमहरू र अन्य निकायहरूलाई मर्यादित काम र न्यायपूर्ण संक्रमणसँग सम्बन्धित विशिष्ट विषयहरूमा विस्तृत मार्गदर्शन प्रदान गर्दछ। कानुनी रूपमा बाध्यकारी नभए पनि, ILO दिशानिर्देशहरू राष्ट्रिय कानून, व्यापार वा क्षेत्रगत सम्झौताहरू, सम्मेलनहरू,

प्रोटोकलहरू र अन्य सन्धिहरू जस्ता कानुनी रूपमा बाध्यकारी सम्झौताहरूको भाषा र विवरणहरू सूचित गर्न तयार पारिएका छन्।

क्षेत्रगत निर्देशिकाहरू ILO मा आधारित छन्। श्रममहासन्धिहरू, प्रोटोकलहरू र सिफारिसहरू जस्ता मापदण्डहरू, साथै ILO घोषणाहरू, प्रस्तावहरू, निष्कर्षहरू र तिनीहरूसँग सम्बन्धित अन्य नीति निर्देशनहरू। तिनीहरू कानुनी रूपमा बाध्यकारी छैनन् र अन्तर्राष्ट्रिय अन्तर्गत अनुमोदन वा पर्यवेक्षण संयन्त्रहरूको अधीनमा छैनन्। श्रममापदण्डहरू, तर तिनीहरूलाई समर्थन र सुदृढ पार्न प्रयोग गर्न सकिन्छ। श्रमकानुनी रूपमा बाध्यकारी सम्झौता र कानून भित्र मापदण्ड र उत्तम अभ्यासहरू। उदाहरणका लागि, [एसियाली देशहरू र टर्कीका लागि सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी ILO को जहाज तोड्ने दिशानिर्देशहरू](#) नीति र रणनीतिहरूमा सन्दर्भ गरिएको छ, र पाकिस्तान, भारत र बंगलादेशमा जहाज पुनर्चक्रण कानूनको विकासको लागि पृष्ठभूमि दस्तावेजको रूपमा प्रयोग गरिएको छ।

यस तरिकाले, ILO दिशानिर्देशहरू फोहोर सङ्कलन गर्ने संस्थाहरूको लागि अत्यन्त उपयोगी उपकरण हुन सक्छन्। तिनीहरूले यी समूहहरूले लामो समयदेखि गर्दै आएका मागहरूलाई बलियो बनाउन काम गर्छन्: राम्रो काम गर्ने अवस्था, सामाजिक सुरक्षामा पहुँच, र फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीमा समावेशीकरण। यो कागजात हातमा भएकोले उनीहरूले अधिकारीलाई भन्न सक्छन्: "यो केवल हाम्रो माग मात्र होइन; यो त्यस्तो कुरा हो जसको लागि ILO ले पनि वकालत गरिरहेको छ।"

संवाद सेटिङहरूमा पनि तिनीहरू अमूल्य छन्। नगरपालिका सरकारहरू, सरकारी मन्त्रालयहरू, वा निजी कम्पनीहरूसँग भेट्दा, यी दिशानिर्देशहरूले फोहोर टिप्पेहरूलाई मद्दत गर्न सक्छन्। समूहहरू स्पष्ट र थप सम्मोहक तर्कहरू प्रस्तुत गर्नुहुन्छ। तिनीहरूलाई सेवा शुल्क, पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने सामग्रीहरूमा पहुँच, औपचारिकीकरण, वा काम गर्ने अवस्था जस्ता मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्न प्रयोग गर्न सकिन्छ - जुन अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा महत्वपूर्ण वजन बोक्ने प्राधिकरणद्वारा समर्थित छ।

यसबाहेक, दिशानिर्देशहरूले संस्थाहरूलाई आफ्नै वास्तविकतामा स्पष्ट दृष्टिकोण प्राप्त गर्न मद्दत गर्छन्। तिनीहरूले उनीहरूलाई स्थापित मापदण्डहरू - के भइरहेको हुनुपर्छ - सँग जमिनमा हालको अवस्था तुलना गर्न र कहाँ खाडलहरू छन् भनेर पहिचान गर्न सक्षम बनाउँछन्। यस विश्लेषणको आधारमा, संस्थाहरूले थप ठोस प्रस्तावहरू तयार गर्न सक्छन् - उदाहरणका लागि, कार्यस्थल सुरक्षा कसरी सुधार गर्ने, जोखिमहरू कसरी कम गर्ने, वा आफ्नै संगठनात्मक संरचनाहरूलाई कसरी बलियो बनाउने भन्ने बारे।

र यद्यपि तिनीहरू बाध्यकारी कानूनको गठन गर्दैनन्, दिशानिर्देशहरूले महत्वपूर्ण मूल्य राख्छन्। तिनीहरूले रिसाइक्लिंग क्षेत्र कसरी काम गर्नुपर्छ भन्ने बारे अन्तर्राष्ट्रिय सहमति प्रतिनिधित्व गर्छन्। यस कारणले गर्दा, तिनीहरू रिसाइक्लरहरूको आवाजलाई बढावा दिन, संवादको लागि बाटो खोल्न र उनीहरूको कामलाई प्रत्यक्ष रूपमा असर गर्ने निर्णय प्रक्रियाहरूमा भाग लिने अधिकारलाई जोड दिन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छन्।